

ANNE-MARIE HOOYBERGHS

Als dromen vervagen

UITGEVERIJ GLB
DEVENTER

Vier Franse soldaten liepen naast een paard en een kar met opgezette wanden. Ze droegen vuile, versleten jassen die tot aan hun hals waren dichtgeknoopt, een gehavende broek en bemodderde, versleten laarzen. In tegenstelling tot hun kledij blonken de geweren die over hun schouders hingen. Een vijfde soldaat kwam achter de kar aan, zorgvuldig de bevroren plassen vermijgend. Hij zag er veel beter uit dan de anderen. Op zijn hoofd droeg hij een hoed met omgeslagen rand, en zijn jas was omgord met een riem waarachter twee pistolen zaten. Zijn laarzen waren netjes gepoetst en glommen. Het voertuig hobbelde krakend over het bevroren karrenspoor. Witte ademstoten van mens en dier in een met rijp bedekt winters landschap.

Justus Michiels zag het konvooi van ver aankomen toen hij dampende mest uit de stal afvoerde. Nu de bomen en de struiken kaal waren, kon hij ver over de akkers en velden

kijken tot aan de dichtbegroeide rand om het dorp, waarboven de kerktoren als een baken uitstak. Hij rechtte zijn stramme rug, en zijn mond werd een harde lijn.

Het was bitterkoud, en er begon een druilerige ijsregen te vallen op deze vroege januaridag van 1793, maar Justus voelde de kou niet eens. Zijn aandacht was nu volledig op de soldaten gericht, en vooral op de man achter de kar. ‘Wat hebben die vervloekte sansculotten* nu weer nodig?’ siste hij nijdig tegen zijn zoon Bernus, die iets verder bij de mesthoop stond. ‘Hebben we nog niet genoeg moeten geven? Ze eisen potdomme het brood uit onze mond.’

Toon, zijn andere zoon, had het konvooi ook gezien. Hij kwam uit de schuur en voegde zich bij zijn broer en zijn vader. De twee jongemannen keken al net zo giftig naar de naderende soldaten.

Johannes van Leer, de man achter de kar, keek met gemengde gevoelens naar de drie krachtige gestalten die hem voor de stal ston-

* benaming voor de Franse revolutionairen, die – in tegenstelling tot de adel – geen pofbroek of *culotte* droegen.

den op te wachten. Daarnaast zag hij het lemen woonhuis, waar nu geen enkele beweging merkbaar was. Aan de andere kant stond haaks een schuur, waarvan de dubbele houten deur openstond. Achter en om het huis was een kale begroeiing te zien, die overging in een uitgestrekt woud van beukenbomen. Zijn blik gleed terug naar de drie mannen. Aan de ene kant voelde Johannes – of Hannes, zoals hij hier genoemd werd – zich ver boven hen verheven, nu hij gemachtigd was een compagnie soldaten te leiden. Aan de andere kant boezemden de woedende blikken van deze drie mannen hem angst in. Hij kende boer Justus maar al te goed en hij wist dat deze man met één maai van zijn arm een beer kon vellen. Maar nu zou deze boer zich heel koest moeten houden. Anders zou hij zijn soldaten bevel geven hun wapens op hem te richten en te schieten als dat nodig mocht zijn.

Toen het paard een aantal meters voor het huis tot stilstand kwam, ging Hannes naar de drie mannen toe. Hij knikte ter begroeting naar Bernus en Toon en bleef voor hun vader staan. ‘Dag, Justus.’

Justus wierp hem een minachtende blik toe. Hij kende Hannes maar al te goed. Hij

was net zo oud als zijn zoon Toon en had hier op de boerderij dikwijls de oogst helpen binnenhalen. Hij kon maar niet begrijpen dat deze jongeman van de ene op de andere dag Fransgezind was geworden en op die manier zijn eigen mensen uitbuitte. Hij wist dat Hannes' ouders er sterk onder leden en dat ze alles gedaan hadden om hun zoon weer op het rechte pad te krijgen, maar Hannes bleek niet voor rede vatbaar. Hij volgde de regels van de Franse republiek. Die zouden vrijheid, gelijkheid en broederschap voor het volk brengen. Volgens Hannes mochten de dorpingen blij zijn dat ze bij de Franse republiek werden ingelijfd. Bah! Ketterij en volksverlakkerij, dat was het. Justus klemde zijn kiezen op elkaar. 'Wat kom je hier doen?' vroeg hij bars.

'Nou, nou, wat een ontvangst. Je mag blij zijn dat je de Franse republiek kunt helpen, Justus. Bovendien word je er rijkelijk voor beloond.'

'Leugens! Dat geld is waardeloos, en dat weet jij heel goed. Je hoeft hier dus niet met die onzin aan te komen. Het enige dat je doet, is de mensen uitzuigen en beroven van datgene wat ze met hard werken verkregen hebben.'

‘Uitzuigen is het verkeerde woord, Justus. Jij bent altijd een welgestelde boer geweest, en ik weet dat je verscheidene vetgemeste varkens hebt. Het is toch niet meer dan normaal dat je je rijkdom een beetje deelt met de mensen die je vrijheid bevechten? Mijn mannen moeten ook eten.’ Hannes liet een papier zien waarop in het Frans een aantal eisen waren opgesteld. ‘Hier staat wat we willen hebben, en ook dat je ervoor betaald zult worden, maar zo te horen heb je geen vertrouwen in het nieuwe systeem, en heeft het dus geen zin dat ik je daarop wijs.’

Justus’ verweerde gezicht verstrakte. ‘Jij kunt erop zetten wat je wilt. Ik begrijp die vreemde taal niet en ik wil die ook niet leren kennen.’

‘Dat is dan jammer voor jou.’ Er gleed een geamuseerde glimlach over Hannes’ gezicht. Van het feit dat hij een paar jaar geleden zijn geluk verder van huis had gezocht, plukte hij nu de vruchten. Hij had meer dan een jaar door het Franse rijk gezworven en op verschillende hoeven gewerkt, waardoor hij de Franse taal nu tamelijk goed beheerste. Het verhoogde zijn trotse gevoel. ‘Maar omdat ik de kwaadste niet ben, zal ik het voor je verta-

len,' vervolgde hij. 'Er staat in, boer Justus, dat de Franse republiek een vetgemest varken van je wil kopen.'

'Kopen?!' Justus spuugde het woord uit. 'Dieven zijn jullie. Jullie zijn niet meer dan parasieten die profiteren van het zweet en het werk van gewone mensen als wij. Ik hoop dat God je hiervoor zal straffen.'

'God bestaat niet meer, Justus. Dit land valt nu onder de wetten van het Franse rijk, en daarin zijn kerken en kloosters afgeschaft. De pastoor kan me niet langer meer bedreigen met de duivel en de hel, en daar ben ik alleen maar blij om. Maar ik ben hier nu niet om je de les te lezen. Er staat nog meer op dit papier, Justus. Er staat dat ik gemachtigd ben je zoon Toon op te eisen. Hij moet ons helpen de opgelegde belastingen te innen.'

'Wat?' Justus donkere ogen priemden woedend. 'Om de dooie dood niet! Dat je ons het eten uit onze mond komt stelen, is al erg genoeg, maar je kunt me niet dwingen mijn zoon aan je mee te geven.'

Hannes zwaaide met het papier. 'Dat kan ik wel, Justus. Dit is een officieel document. Je mag nog blij zijn dat ik alleen Toon opeis.'

'Nee! Toon blijft hier. En als je het waagt

hem mee te nemen, knijp ik je de strot dicht.'

Hannes ging veiligheidshalve een paar passen achteruit en gaf de soldaten een teken. In een oogwenk waren hun geweren op Justus gericht. De scherpe bajonetten die erop gestoken waren, glommen in het licht.

Lisbeth, Justus' vrouw, had alles gehoord en gezien. Nu de wapens dreigend op haar man werden gericht, kwam ze lijkwit en ontgaan naar buiten gehold. Ze ging beschermend voor hem staan en keek met een wanhopige blik naar Hannes. 'Kan Toon niet hier blijven, Hannes?' smeekte ze. 'Hij is hier nodig.'

'De Franse republiek heeft hem harder nodig, Lisbeth.'

'Dat zullen we dan weleens zien.' Razend wilde Justus Hannes te lijf gaan.

Lisbeth kende haar man goed genoeg om te weten waartoe hij in staat was. 'Nee,' smeekte ze. 'Maak het niet erger dan het is, Justus.' Ze probeerde wanhopig hem tegen te houden.

Toon en Bernus, die tot nu toe alles stilzwijgend hadden aangehoord, kwamen nu ook in actie en hielpen hun moeder hun vader tegen te houden.

'Haal je geen ellende op de hals, vader,' zei

Toon. ‘Wat kun je beginnen tegen vier geladen geweren?’

‘Ik breek hun de nek voordat ze kunnen schieten.’

‘En moeder dan? En de vrouwen en de kinderen binnen? Sta je ook voor hun veiligheid in wanneer je deze soldaten om zeep helpt?’

‘Toon heeft gelijk, vader,’ zei Bernus zacht. ‘We kunnen niets doen zonder dat er straks een heel leger voor onze neus staat.’

Toon knikte. ‘Ik moet met hen mee, vader. We kunnen alleen maar hopen dat de Franse bezetters vlug verdreven worden. Met wat geluk ben ik met een paar weken weer thuis.’

Justus balde zijn vuisten. Hij besepte maar al te goed dat zijn vrouw en zijn zonen gelijk hadden en dat hij de situatie alleen maar erger maakte als hij weigerde. Hij moest aan de vrouwen en de kinderen denken. Hij had zich nog nooit zo machteloos gevoeld. Hij richtte zijn blik naar de grond en liet zijn schouders hangen.

Lisbeth was opgelucht dat haar man capituleerde, maar ze keek met een intens bezorgde blik naar Toon, haar derde zoon. Ze was bang dat ze hem nooit meer zou terugzien. Het Franse leger was immers niet te vertrouwen.

O, God, waarom? Waarom een van haar kinderen?

Bleek en gelaten richtte Toon zich tot Hannes: 'Ik zal met je meegaan, Hannes. Maar geef me nog de kans om behoorlijk afscheid te nemen.'

Hannes perste zijn lippen op elkaar. Hij had niet veel zin om aan Toons verzoek te voldoen, na alles wat Justus hem in het gezicht geslingerd had. Maar Toon was vroeger zijn beste vriend geweest. Dat was ook de reden waarom hij Toon uitgekozen had. Misschien kon hij hem ompraten zodat hij ook vrijwillig voor de Franse republiek zou gaan werken, en ze weer vrienden konden worden. Hij knikte. 'Goed. Vlug dan. We hebben hier al lang genoeg gelanterfant.'

Toon drukte zijn moeder tegen zijn borst. 'Ik kom vlug terug, moeder,' zei hij zacht. 'Je zult het zien. Zal ik Lienke vragen of ze een ransel voor me maakt? Ik kan maar beter een deken meenemen en een nachthemd.'

Lisbeth schudde haar hoofd. 'Ik zal het zelf wel maken, Toon.'

Ze liep het huis weer in, waar Lienke en Roos met een bang hart stonden te wachten.

Twee kleine kinderen keken met grote